

Posudek na disertační práci

Miroslava JASENČÁKOVÁ: *Proměna vzdělávání dětí po roce 1917 v RSFSR*. Disertační práce. Vedoucí práce Mgr. Daniela Kolenovská, Ph.D. Praha 2022. 193 s.

Předkládaná disertační práce se zabývá vývojem pedagogiky, vzdělávání a vzdělávacího systému v Rusku po roce 1917. Časové rozpětí výzkumu je pak dáno především osobností S. T. Šackého, jehož pedagogické zásady a jejich praktická aplikace jsou hlavním cílem autorčina výzkumu. Práce se proto věnuje Šackého pedagogickému působení od počátku 20. století až do přelomu 20. a 30. let. Ve svém bádání doktorandka využila relevantní anglicky i ruský psanou sekundární literaturu a také o anglické a ruské prameny. Výběr literatury je v pořádku, autorka se maximálně opírá o aktuální práce k tématu. V druhé kapitole věnované obecně dětem v nových porevolučních podmínkách přece jen trochu postrádám zásadní monografii *Deti strany Sovetov* (SMIRNOVA, Tat'jana Michajlovna: *Deti strany Sovetov. Ot gosudarstvennoj politiki k realijam povsednevoj žizni. 1917–1940 gg.* Moskva 2015). Jako drobnou poznámku uvádím, že nepovažuji za vhodné využívání příručky *Dějiny Ruska v datech* jako zdroj informací a celkového hodnocení významu reformy Alexandra II. Oceňuji však využití pramenů v angličtině (tj. dobové zahraniční reflexe reformních pedagogických snah) a zejména pak ruských regionálních pramenů k Šackého vzdělávací kolonii, uložených v Obninsku. Autorka se nespolehala pouze na dosavadní zpracování pramenů v sekundární literatuře a provedla samostatný, nezávislý a původní výzkum. V tomto je autorčina práce přínosná a originální.

Navzdory pečlivému zkoumání dobových pramenů není možné deklarovat jednoznačné splnění záměru disertační práce. Rovnou je však třeba říci, že se tak děje z důvodu příliš ambiciózně stanovených cílů. Těm odpovídá i název práce, který budí dojem, že bude popsán porevoluční vzdělávací systém ve své celistvosti, resp. že dosažené badatelské výsledky budou zobecněny a bude je možné uplatnit jako obecnou výpověď o dobovém ruském školství. Ovšem práce se zaměřuje na Šackého činnost a jím založenou vzdělávací kolonii. V zaměření na Šackého působení je provedený výzkum pečlivý, detailní a někdy dokonce až zbytečně minuciózní. Pokud by tedy práce nesla název např. „Pedagogická činnost S. T. Šackého v kontextu ruského školství doby pozdního carismu, revoluce a počátků sovětského období“, pak by výsledky více odpovídaly názvu práce. Autorka provedla bezesporu kvalitní sondu ovšem jen do části (jakkoli ve své době významné a jedinečné) dobového ruského školství, nicméně na základě takové sondy nelze odpovědět na obecně položenou otázku „zda se podařilo vybudovat funkční systém moderního školství“ (viz cíle práce na s. 24). Zde je potřeba

upozornit, že z hlediska metodologického je velmi nebezpečné redukovat Rusko na jeho centrální část v dosahu Moskvy, případně rozšířenou o severozápad s Petrohradem a některé další oblasti. Je třeba vnímat velké rozdíly panující mezi jednotlivými částmi a oblastmi RSFSR, např. Povolží bylo důležitým ekonomickým regionem, avšak z nemalé části obývaným neruským (turkickým, ugrofinským) obyvatelstvem, nemluvě o Sibiři či tzv. ruském severu a skutečnosti, že např. Kazachstán se stal sovětskou republikou až v polovině 30. let, kdy se vydělil z RSFSR. Budování školství v těchto oblastech mělo svá specifika a určitě by mělo být součástí zkoumání proměn vzdělávání dětí po roce 1917 v RSFSR. To však autorkou provedená sonda postihnout nemohla. Pokud by autorka chtěla splnit cíle stanovené na s. 24, musela by svůj výzkum vést jinak a věnovat se i politice tzv. *korenizacije*. V jistém ohledu tak autorka nesplnila disertační úkol a ani ho splnit nemohla. Odhlédneme-li od zbytečně mnohoslibného názvu a příliš širokých cílů, a zaměříme se na hodnocení dosažených výsledků při výzkumu Šackého činnosti, platí již dříve řečené, že tento výzkum považuji za přínosný.

Jádro práce představuje čtvrtá kapitola o S. T. Šackém a zejména pak její části 4.3 a 4.4. V nich autorka s pomocí archivních pramenů – především korespondence a vzpomínek účastníků a návštěvníků kolonie a dále Šackého prací a ročenek – rekonstruovala fungování Šackého vzdělávací kolonie, resp. experimentální stanice, a to až na úroveň drobných detailů a každodenního života. Postrádám tu však širší kontext. Autorka sama čtvrtou kapitolu nazvala „Šackého vzdělávací systém a jeho role v proměně výchovy dětí v SSSR“, nicméně dopad existence kolonie Bodraja žižň či První experimentální stanice na celek školství v RSFSR nebyl autorkou spolehlivě a dostatečně probádán a doložen. V rámci obhajoby by tak mělo být vysvětleno, do jaké míry dokázala Šackého činnost přímo ovlivňovat ruské školství v širší míře už v době existence kolonie a stanice. Jak silně rezonovala činnost Šackého? Nebo se jednalo o pomyslný vrcholek ledovce, který byl experimentální a zároveň jedinečnou syntézou předrevolučních vzdělávacích postupů, moderních domácích i zahraničních pedagogických teorií a dobových ideologických požadavků, přičemž většina tehdejšího ruského školství se nacházela (stejně jako zbytek ledovce) ponořena pod hladinou? Mám totiž za to, že autorka někdy až příliš ukvapeně aplikuje závěry získané detailním výzkumem Šackého činnosti na celek dobového ruského školství a vydává je za obecně platná tvrzení. Proto se nabízí otázka, zda Šackého pedagogické úspěchy byly pravidlem či výjimkou?

Za slabší považuji formální stránku práce, kde se autorka dopustila řady prohřešků a nepřesností, které by se v odborném textu neměly objevit. Až nezvykle často odkazuje autorka na celé publikace bez uvedení konkrétní strany či stránkového rozsahu. Většinou je takové odkazování oprávněné, ale v práci se vyskytují případy, kdy tato nedůslednost znemožňuje

ověření informací ve zdrojích (např. namátkou poznámky pod čarou č. 53, 54, 169, 193, 197 ad.). Ne zcela korektní je také skutečnost, že některé autorkou použité práce nejsou v seznamu použité literatury (srov. monografii E. White, použita na s. 36), nebo jsou jinak uváděny v textu a jinak v seznamu literatury (srov. pozn. pod čarou č. 30 a uvedení této práce v seznamu literatury – Bolkonskij, Skatkin, Šackaja).

Při přepisování ruských názvů autorka někdy používá transkripci, někdy transliteraci a někdy dokonce zdánlivě hyperkorektní, avšak nesprávný přepis (např. putjach; správně transliterace = putjach, transkripce = puťach). Podobné nepřesnosti doprovází psaní ruských jmen, které autorka počešťuje. Zatímco jméno australské badatelky Sheily Fitzpatrick není přechylováno, Leninova manželka je uváděna jako Naděžda Krupská (tedy v české podobě). V samotném textu je tato podoba přijatelná, ovšem v bibliografických údajích by mělo být jméno přepsáno, nikoli počeštěno. Ojediněle dochází dokonce k mísení správné a nesprávné varianty v jednom údaji (srov. publikaci „Bolkonskij, A. N., Skatkin M. N., Šacká V. N. (eds.)“). Tato skutečnost je zvýrazněna tím, že práce se týká přímo ruských dějin. Dále je poměrně často nesprávně pomlčka zaměňována spojovníkem, občasné nejednotnosti se objevují i v samotných bibliografických odkazech. Jazyková stránka práce je v pořádku, byť není prosta některých pochybení – např. psaní krymské války s počátečním velkým „K“. Všechny nedostatky uvedené v tomto a předchozím odstavci jsou samy o sobě přehlédnutími a nedůslednostmi, avšak jejich množství (a neuvádíme všechny) je zarážející. Celkově však lze říci, že tyto prohřešky nezkreslují výsledky autorčina výzkumu.

Po pečlivém pročtení disertační práce Miroslavy Jasenčákové a zvážení všech výše uvedených skutečností, hodnotím předložený text jako přínosný, originální a původní, autorka prokázala schopnost samostatné vědecké práce, užívání relevantních metod při sběru, analýze a interpretaci historických pramenů. Práce má sice určité nedostatky, ale ty jsou zastíněny kladnými stránkami a přínosy provedeného výzkumu, proto **práci doporučuji k obhajobě.**

V Brně 7. 9. 2022

Mgr. Josef Šaur, Ph.D.
Ústav slavistiky
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita